

(X) VOORWOORD

Dit is de samenvatting geschiedenis ter voorbereiding voor het examen. De samenvatting geschiedenis wordt opgedeeld in 3 aparte delen (omdat dat makkelijker is voor mij).

DEEL 1: Stroom en tegenstroom in de cultuur

DEEL 2: WOI (de eerste wereldoorlog) + kapitalisme in crisis (= leerstof toets)

DEEL 3: Democratieën na WOI (in het interbellum)

(Y) FOUTENPROCEDURE

Als hier een fout in zit, gelieve het aan mij (Abdellah) te melden, ik communiceer de fout naar iedereen. Als hij ernstig is dan verbeter ik de fout.

(Z) INHOUDSTAFEL

Zie volgende pagina.

Inhoud

1) Religie in de moderniteit	3
1.1) Uitdaging voor de kerk en religie	3
1.2) Moeizaam dialoog met de moderniteit	3
1.2.1) Reacties van de kerk.....	3
1.2.2) Laïscisering van België.....	3
1.3) Transformaties van de katholieke kerk	3
1.4) De kerk in België: transformatie en wending naar het volk.....	4
1.4.1) De kerk gebruikt onze liberale vrijheden	4
1.4.2) Kerk probeert haar macht terug via de politiek.....	4
1.4.3) De kerk doet een toenadering tot het socialisme.....	4
1.5) Focus: vooruitgang abstracte- en menswetenschappen	4
1.5.1) Abstracte wetenschappen gaan vooruit	4
1.5.2) De menswetenschappen boeken vooruitgang	4
1.6) Focus: evolutieleer van Darwin.....	5
1.7) Focus: criminele antropologie.....	5
1.8) Focus: wetenschappers in de moderniteit.....	5
1.8.1) Geloof in de maakbaarheid der mens/maatschappij.....	5
1.8.2) Protest: mens is niet maakbaar, maar irrationeel	5
2) Kunststromingen	7
2.1) Romantiek – realisme – impressionisme	7
2.1.1) Romantiek	7
2.1.2) Realisme	8
2.1.3) Impressionisme	9
2.2) Voorbij het impressionisme	10
2.2.1) Kubisme.....	10
2.2.2) Abstracte kunst	10
2.2.3) Expressionisme.....	11
2.2.4) Dadaïsme.....	11
2.3) Kunst als propaganda: interbellum	11
2.3.1) Futurisme	11
2.3.2) Socialistisch realisme.....	12
2.3.3) Nationaal socialistische kunst	12

1) Religie in de moderniteit

*Met de wetenschappelijke vooruitgangen in de moderniteit werd de plaats van religie in de samenleving in vraag gesteld. Was God nu de Schepper van het heelal, of toch niet?

1.1) Uitdaging voor de kerk en religie

*Plaats kerk in de moderne staat?

--> Vrijzinnige regeringen namen laïsciserende maatregelen (laïscisering = ontkerkelijking)

→ Burgerlijk huwelijk (niet per sé kerkelijk huwelijk), echtscheiding (waar de kerk tegen was), staatsonderwijs

*19de eeuw: wetenschappen boekten een zéér grote vooruitgang

--> De evolutietheorie van Charles Darwin kwam tot stand; is God daadwerkelijk de Schepper?

→ Verzoening met gelovigen: intelligent design --> God is de schepper van alles, van het begin, maar evolutie heeft plaatsgevonden. God is de drijfveer achter natuurlijke selectie.

→ Persoonlijk kan ik mij hierin ook vinden.

*Historische kritiek op de bijbel: Jezus, was hij daadwerkelijk Gods zoon (of een profeet in geval van de moslims), of niet? Mensen begonnen te twifelen aan religie.

*De industrialisatie van de samenleving heeft de ontkerkelijking (of laïscisering) tot stand gebracht, van de emigratie van het platteland naar de grote stad heeft de kerk gezag verloren over zijn volgelingen op het platteland.

1.2) Moeizaam dialoog met de moderniteit

1.2.1) Reacties van de kerk

*Katholieke kerk: reactie op de secularisering (= verwereldlijking) van de samenleving --> verkrampt

*Liberaal katholicisme = verzoening kerk met liberalisme

→ De katholieke kerk had kritiek op deze nieuwe stroming, het zou een 'dwaling' zijn.

*Verzoening socialisme en katholicisme: Rerum Novarum van de paus = toenadering tot

secularisering → Rerum Novarum? Uitgangspunten sociale leer kerk maar recht op privébezit blijft bestaan. Eigenlijk was de Rerum Novarum de liberale en socialistische waarden die we kennen met een katholiek sausje.

→ Terwijl de paus zijn best deed om zich te verzoenen met de nieuwe omstandigheden, hadden veel katholieken ook kritiek op het socialisme, dit zou ook een dwaling zijn volgens hen.

--> "Socialisten houden geen rekening met de wetten van God."

1.2.2) Laïscisering van België

*In België kwam de ontkerkelijking eerst op gang in Wallonië, Vlaanderen volgde daarna.

1.3) Transformaties van de katholieke kerk

*De kerk verloor zijn wereldlijk gezag maar won wel aan geestelijk gezag bij zijn volgers.

--> Pius IX riep de onfeilbaarheid (= onmogelijkheid om te falen) van de paus uit.

1.4) De kerk in België: transformatie en wending naar het volk

1.4.1) De kerk gebruikt onze liberale vrijheden

- *De kerk maakte strategisch gebruik van de liberale vrijheden die we hier kennen in België
 - > In volkspredicaties waren ze TEGEN de 'verleidingen van het moderne leven'.
 - VOOR een 'nieuwe soort van volksvroomheid'.
 - > Iemand die vroom is, is een goede gelovige

1.4.2) Kerk probeert haar macht terug via de politiek

- *België is stapsgewijs gedemocratiseerd geweest; de kerk probeerde haar macht terug te winnen via het electoraal gewicht dat ze had bij de kiezers (aahja, want het merendeel was katholiek).
 - > De kerk wilde niet meer een coalitie maken met de adel, maar met de burgerij.

1.4.3) De kerk doet een toenadering tot het socialisme

- *Zoals al gezien; via het Rerum Novarum van de paus.
- *19de eeuw: Kerk wil aansluiten bij de arbeiders, de arbeiders zijn allemaal socialisten, dus...
 - Reactie kerk: socialistische katholieke werken
 - > mutualiteiten, culturele kringen, spaarbanken, vakbonden ... voetbalclubs
 - Waarom richtte de kerk deze socialistische werken op?
 - (1) Edelmoedige dienstverlening voor zijn volgers
 - (2) Inkapseling van het katholieke volk, zorgen dat ze aan hen verbonden blijven!
 - De proost (kinderen) kregen een eersterangsrol hierbij
 - Nieuwe kiezers bewegen naar de katholieken na de invoering van het algemeen meervoudig stemrecht was een prioriteit van de kerk.

1.5) Focus: vooruitgang abstracte- en menswetenschappen

1.5.1) Abstracte wetenschappen gaan vooruit

- *16de/17de eeuw = wetenschappelijke revolutie, men had ontdekt dat de zon het centrum van het heelal is (de kerk was hiertegen), zwaartekracht ... dat de aarde rond is enzoverder.
 - > Dit deed men via de wetenschappelijke methode: waarnemen, meten, samenhang zoeken.
 - Als er een regelmatige samenhang was, dan had je een natuurwet ontdekt
- *De wetenschappelijke kennis werd ook praktisch toegepast: industriële revoluties, telefoon ...
 - > Op wereldtentoonstellingen toonden verschillende landen hun uitvindingen en hun toenomen kennis.
- *Kerk: bedreigd met deze goddeloze theorieën, maar proberen ze te verzoenen met bijbel.

1.5.2) De menswetenschappen boeken vooruitgang

- *Ook menswetenschappen vooruit: sociologie, antropologie (= de wetenschap die de mens in al zijn aspecten bestudeert, zowel fysiek als cultureel), psychologie.
 - > Doel: menselijk gedrag rationaal verklaren, misschien zelfs bijsturen...

- De geloof in de maakbaarheid van de mens & maatschappij was toegenomen:
 - “Savoir pour prévoir.”
 - > Zo kan men de maatschappij veranderen en laten evolueren naar een hoger niveau
 - Mensen die dit geloven, dat we de maatschappij zo kunnen veranderen, zijn positivisten
 - ⇔ Eind 19de eeuw: anti-modernisten: de mens is niet maakbaar, de mens is bepaald door zijn instincten en intuïties.

1.6) Focus: evolutieleer van Darwin

- *Darwin: basis van evolutiegedachte --> rassen evolueren
 - > Natuurlijke selectie en survival of the fittest: enkel de sterkste soort overleeft.
 - ⇔ Dit was tegen de leer van de kerk (statisch creationisme): God heeft de mens gemaakt. De mens is géén product van evolutie.
 - Verzoening: intelligent design
- *Sociaal Darwinisme: rassentheorie: sommige rassen zijn superieur aan anderen, met het sociaal Darwinisme werd racisme goedgepraat, want sommige rassen zijn biologisch gezien superieur.
 - We maken een onderscheid:
 - (1) Untermensen: zwarten, criminelen ...
 - (2) Übermensen: Europeanen, zwarten, Duitsers (de nazisten maakten vooral gebruik van het sociaal Darwinisme).
- *Hedendaags heeft het woord ras geen wetenschappelijke betekenis meer.

1.7) Focus: criminele antropologie

- *Deze wetenschap zei dat de lichaamsbouw van criminelen anders was dan die van gewone mensen.
 - > Van nature, door hun lichaamsbouw, waren zij voorbestemd om crimineel te worden. Hoe konden we hun dan verantwoordelijk stellen voor hun daden?
 - De theorie was onzin; ze is inmiddels al verworpen: wél was dit ook de basis voor het nazisme (nationaalsocialisme). Ook wordt er dankzij deze zinloze theorie meer aandacht besteed aan de sociale omstandigheden waarin men een misdaad begaat.

1.8) Focus: wetenschappers in de moderniteit

1.8.1) Geloof in de maakbaarheid der mens/maatschappij

- *COMTE: Menselijk gedrag voorspelbaar, savoir pour prévoir, geloofde in maakbaarheid mens
 - > Comte was een der grondleggers van de sociologie
- *MARX: Wetenschappelijke benadering samenleving, sociale en economische structuren,
 - hij geloofde ook in de maakbaarheid van de samenleving --> revolutie; communisme
 - > Marx was een grondlegger van het wetenschappelijk socialisme.

1.8.2) Protest: mens is niet maakbaar, maar irrationeel

- *Nietzsche: alles is eigen interpretatie, inclusief taal, verschillende interpretaties: waarneming van wereld naargelang behoeften en verlangen van de mens
 - > Kennis = verbinding werkelijkheid en denken
 - Waarheid = illusie; er zijn méérdere waarheden mogelijk

*Freud: Gedrag mens is niet rationeel bepaald, maar door (on)derbewuste

--> überich, ich en es niveaus. ➔ Gedrag kan bepaald worden door driften en onopgeloste conflicten uit de kindertijd

*Einstein: relativiteitstheorie, hij stelde ook de zuiver objectieve waarneming van de mens in vraag.

2) Kunststromingen

*In de moderniteit zijn er zéér veel kunststromingen bijgekomen die je allemaal uit elkaar moet kunnen houden.

2.1) Romantiek – realisme – impressionisme

*Ik bespreek eerst de romantiek, realisme en impressionisme aangezien je deze ook voor het mondeling examen Nederlands moet kennen.

2.1.1) Romantiek

2.1.1.1) Romantiek verklaard a.d.h.v. schilderijen

De wandelaar boven de nevel

- 1) Natuurtafereel: eenzaamheid mens en onherbergzaamheid van het heden wordt opgelost door vlucht in de natuur.
- 2) Niet duidelijk omljnd, kleuren lopen in elkaar over.
- 3) Donkere kleuren
- 4) Melancholie
- 5) Wolkenband = verhevene in romantiek
- 6) Rugaanzicht = zelfde ervaring voor kijker als voor wandelaar (boven de nevel).

De vrijheid leidt het volk

- 1) Verheven onderwerp: romantiek in teken van vrijheid (zie analogie met de leeuw van Vlaanderen!)
- 2) Niet duidelijk omljnd, kleuren lopen in elkaar over
- 3) Donkere kleuren
- 4) Strijdlustig, heftige gevoelens (bombastisch gebruik van adjectieven!)

2.1.1.2) Algemene kenmerken van de romantiek

*Periode: 1750/1770 tot ongeveer 1850

*Achtergrond: einde Franse revolutie, dictatuur van Napoleon en de IR (Industriële Revolutie) met begin van verstedelijking, verpaupering (verarming) en milieuverontreiniging.

→ Romantici waren een beetje 'bang' van de IR.

*Belang van gevoel (! Bombastisch gebruik van adjectieven !)

*Behoud van traditie en nationale cultuur

*Terug naar natuur (! Verheerlijking van de natuur !)

*Kunstenaar beoefende kunst om kunst, werd een randfiguur in de burgerlijke maatschappij

→ Romantiek = protest tegen moderniteit, tegen industriële revoluties.

2.1.2) Realisme

2.1.2.1) Realisme verklaard a.d.h.v. schilderijen

Kenmerken realisme:

- 1) Alledaags onderwerp: werkende mens
 - 2) Duidelijk omlijnd (reëel!)
 - 3) Donkere, sombere kleuren (de wereld door een donkere bril!)
 - 4) Géén gevoel (reëel!)
- > Protest tegen de romantiek!

Kenmerken realisme:

- 1) Brons, levensgroot
--> Dus: héél realistisch
- 2) Vernieuwend: werkende mens, pur sang
- 3) Géén emoties (géén romantiek)

2.1.2.2) Kenmerken realisme

*Periode: 1850 tot ongeveer 1870 – 1880

*Context: politiek – sociaal – economische contest; tegen de romantiek

*Oog voor: gewone, alledaagse, grauwe werkelijkheid en voor de lagere klassen

→ Het moet reëel blijven, niet zoals bij de romantiek, bij de romantiek was er aandacht voor gevoelens. Bij het realisme moet alles reëel blijven en dus werkelijk blijven. De wereld is grauw en somber. Dat is de waarheid.

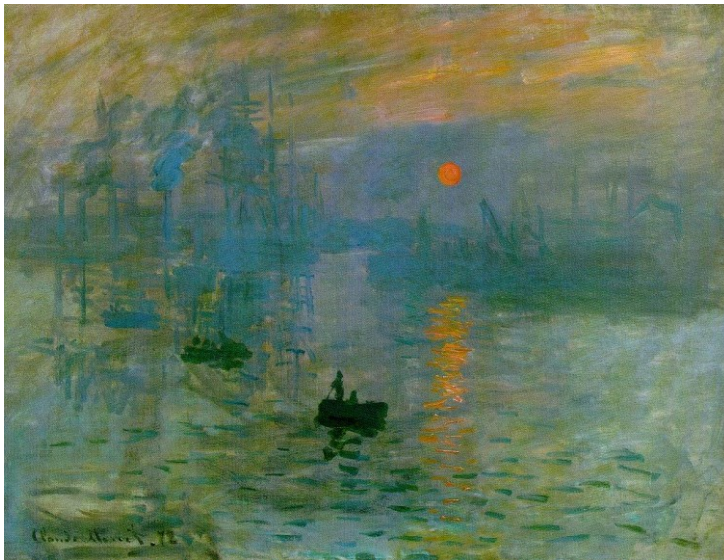
*Aandacht voor concrete, zelfs voor het lelijke (= naturalisme): toonde de werkelijkheid zonder haar te idealiseren.

→ Sloot aan bij zijn tijd.

2.1.3) Impressionisme

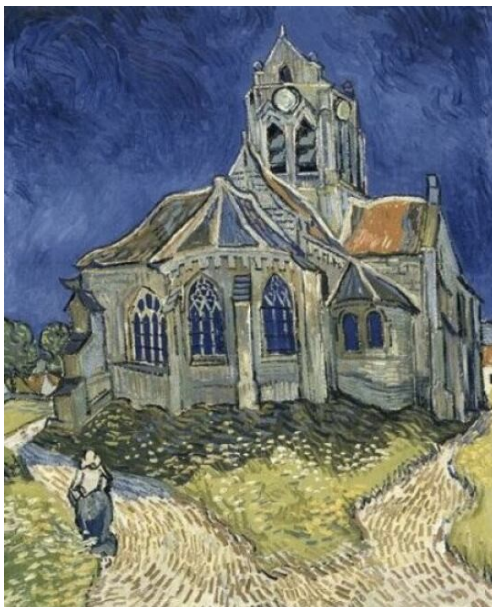
*Zoals de naam het al zegt, hier wil de kunstenaar een persoonlijke impressie geven van de werkelijkheid.

2.1.3.1) Impressionisme verklaard a.d.h.v. schilderijen

Kenmerken impressionisme:

- 1) Natuurtafereel
- 2) Géén contouren, wazig, streepjestechniek
- 3) Geen details
- 4) Geen lineair perspectief
- 5) Zachte kleuren
- 6) (Persoonlijke) impressie van de werkelijkheid

Kenmerken impressionisme:

- 1) Alledaags onderwerp
- 2) Streepjestechniek, duidelijke contouren
- 3) Donkere en lichte kleuren (tegenstellingen)
- 4) Kleurgebruik klopt niet!
--> Impressie van de werkelijkheid
- 5) Interpretatie van de werkelijkheid
- 6) Kunstenaar geeft ZIJN visie weer

2.1.3.2) Algemene kenmerken van het impressionisme

*Periode = 1870 – 1914

*Hing samen met technische evoluties:

- > Fotografie: niet meer nodig om werkelijkheid na te bootsen
- > Studie van kleurenleer (fysica)
- > Chemie: verf in kant-en-klare tubes

*Vastleggen van de bewegende werkelijkheid en gewaarwording van de natuur: snelle, losse techniek, natuurlijk en spontaan schilderen.

*Buiten schilderen: licht en sfeer weergegeven

*Persoonlijke indruk (impressie) van de werkelijkheid werd belangrijker dan de werkelijkheid zelf, dit gaf een subjectieve weergave van de werkelijkheid

➔ Tegen zijn tijd (tegen kunstnormen), maar ook met zijn tijd (vernieuwingen).

2.2) Voorbij het impressionisme

*Impressionisten lieten zich beperken door hun zintuigen ⇔ na het impressionisme liet met zich door méér dan hun zintuigen verbeeldingen oproepen

- > Kunst werd niet langer een nabootsing van de werkelijkheid, maar een uitdrukking van de subjectieve werkelijkheid (kunst door de ogen van de kunstenaar!)
- > Waar aan nieuwe stromingen is het gevolg.

2.2.1) Kubisme

*Kenmerken schilderij Picasso:

- > Contrast ronde vormen/hoekig geschilderde lichaamsdelen
- > Géén realistische weergave werkelijkheid
- > Botsende kleuren
- > Verschillende invalshoeken één weergave
- ➔ Alles is hoekig enzovoort, het is sowieso niet realistisch en je ziet alles vanuit meerdere perspectieven.

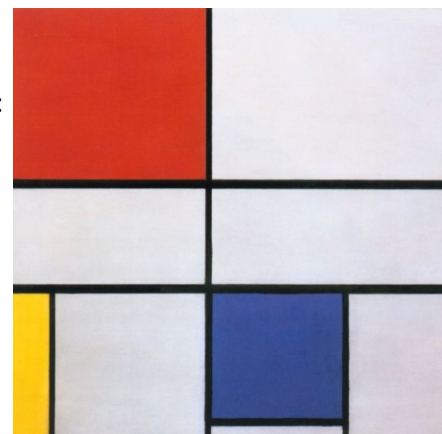

2.2.2) Abstracte kunst

*Kenmerken:

- > Géén herkenbare figuren = géén zaken uit reële wereld
- > Primaire kleuren (rood/geel/blauw) vaak gebruikt
- > Geometrische figuren/vlakken (fjieuw, 7 hoofdstukken ruimtemeetkunde toch goed voor iets)
- > Ondelinge principes zichtbaar gemaakt door vormen/kleuren en contrasten

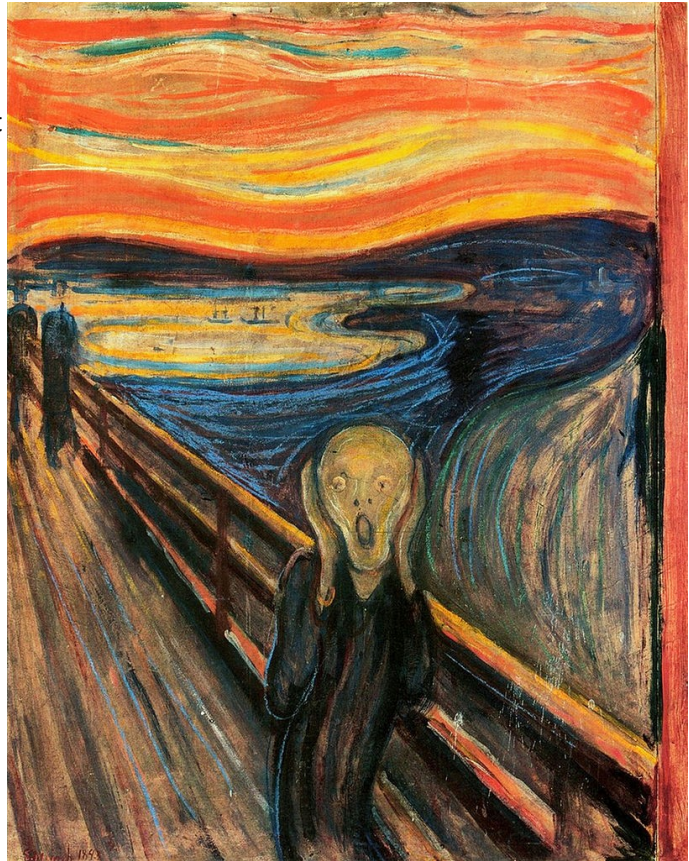
--> Op de schilderij hierlangs zie je alle kenmerken terugkomen:

2.2.3) Expressionisme

*Kenmerken:

- > Subjectieve beleving (natuur schreeuwt op de schreeuw)
- > Expressie gevoelens, onderbewuste
 - > Kunstenaar van de schreeuw had een moeilijke jeugd (trauma!)
 - > Ik had m'n presentatie over expressionisme.
- > Onregelmatige vormen
 - > Duidelijk.
- > Vervormd en slordig geschilderd.
 - > Zie je duidelijk. Zo kan je ook 'beweging' zien op de afbeelding.
- > Soms: geen perspectief
- > Kleurgebruik om gevoelens te accentueren.

2.2.4) Dadaïsme

*Kenmerken:

- > Tegen norm van de kunst (van die tijd)
- > Tegen burgerlijke waarden (nationalisme ...) want die hadden geleid tot WO I
- > Collages
- > Dagelijkse voorwerpen als kunst
- > "Kinderlijke kunst" (collages, knippen&plakken ...)
- ⇔ Dadaïsme was een reactie tegen WO I.

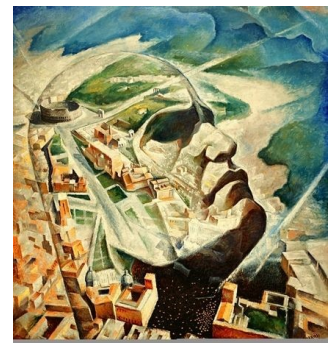
2.3) Kunst als propaganda: interbellum

- *Zoals je zal zien in deel III van de module zal het nazisme/fascisme gebruikmaken van kunst als propaganda, de vrijheid v/d kunstenaar wordt afgepakt.
- > Leider, ideologie en regime moesten worden verheerlijkt.

2.3.1) Futurisme

*Kenmerken:

- > Tegen bestaande maatschappij
- > Verheerlijking nieuwe technologieën (FUTURisme)
- > Verheerlijking snelheid, voor vooruitgang wetenschap
- > Dynamiek en beweging proberen vast te leggen in werken
- > Stroming nadien gebruikt door Mussolini (dictator in fascisme)

2.3.2) Socialistisch realisme

*Kenmerken:

- > Realistische details maar kunst toont niet werkelijkheid
- > Kunst: mens bewust maken van communisme
- > Kunst: toont toekomstig communistisch beeld
 - > Hardwerkende en lachende mensen (lol)
 - > Portretten van leiders

2.3.3) Nationaal socialistische kunst

*Kenmerken:

- > Belang van het ras
 - > Belang mannelijke spierkracht, menselijke lichaam
 - > Heldhaftig, sportend en werkend voor natie
 - > Verheerlijking leider
 - > Realistische details
- = Officiële kunst Duitsland onder het nazisme

